مجله اقتصادی
شماره‌های ۳ و ٤، خرداد و تیر ۱۳۹۸، صفحات ۹۵-٦۵

شناسایی موانع غیراقتصادی جذب سرمایه‌گذاری (مطالعه موردی: استان لرستان)

مسعود سعادت مهر
استادیار اقتصاد دانشگاه پیام نور
msaadatmehr@gmail.com

مطالعات زیادی ارتباط رشد و توسعه اقتصادی با سرمایه‌گذاری را اثبات کرده است. تجربه کشورهای توسعه‌یافته نشان می‌دهد که عامل اصلی رشد و توسعه اقتصادی آن‌ها سرمایه‌گذاری بوده است؛ بنابراین جذب سرمایه‌گذاری عامل مهم و تأثیرگذار بر رونق اقتصادی و ایجاد اشتغال در هر کشور یا منطقه است. سرمایه‌گذاری در هر منطقه تابع عوامل اقتصادی و غیراقتصادی است. نظریه‌های اقتصادی، نقش عوامل اقتصادی بر سرمایه‌گذاری را بیان کرده‌اند در حالی که سرمایه‌گذاری می‌تواند تابع مجموعه‌ای از عوامل غیراقتصادی مانند عوامل سیاسی، امنیتی، فرهنگی، قانونی و ... باشد. این عوامل در هر منطقه می‌توانند متفاوت از مناطق دیگر حتی در داخل یک کشور باشد. در تحقیق حاضر، موانع غیراقتصادی جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان بررسی شده است. این تحقیق به روش میدانی با استفاده از ابزار پرسشنامه و به کمک روش مدل‌یابی معادلات ساختاری با نرم‌افزار لیزرل انجام شده است. نتایج نشان داد که موانع سیاسی امنیتی با ضریب تأثیر ۰/۹۹ بیشترین تأثیر را در عدم جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان داشته و در رتبه اول جای دارد. در این خصوص موانع فرهنگی اجتماعی و موانع بروکراتیک به ترتیب با ضرایب ۰/۸۰ و ۰/۷۲ در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند. همچنین موانع زیرساختی با ضریب ۰/۵۳ و موانع قانونی و قضائی با ضریب ۰/۳۹ نیز در عدم جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان مؤثر بوده و از لحاظ تأثیرگذاری در رتبه‌های چهارم و پنجم جای دارند.

واژگان کلیدی: موانع غیراقتصادی، سرمایه‌گذاری، لرستان.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

۱. مقدمه

سرمایه‌گذاری نقش مهم و کلیدی در رشد و توسعه اقتصادی ایفا می‌کند. مطالعات زیادی ارتباط رشد و توسعه اقتصادی و سرمایه‌گذاری را اثبات کرده‌اند. تجربه کشورهای توسعه‌یافته نشان می‌دهد که عامل اصلی رشد و توسعه اقتصادی آن‌ها سرمایه‌گذاری بوده است. بعضی از مطالعات نشان داده‌اند که سرمایه‌گذاری خصوصی نسبت به سرمایه‌گذاری دولتی تأثیر قوی‌تر و مناسب‌تری بر رشد اقتصادی دارد (یوسفی و عزیزنژاد، ۱۳۸۸)؛ بنابراین جذب سرمایه‌گذاری عامل مهم و تأثیرگذار بر رونق اقتصادی و ایجاد اشتغال در هر کشور یا منطقه است. اگر در هر منطقه سرمایه‌گذاری در حد و اندازه لازم صورت نگیرد، رشد اقتصادی کند یا متوقف می‌شود. بر اساس گزارش آنکتاد (۲۰۱۵) میزان سرمایه‌گذاری خارجی در جهان طی دهه ۱۹۹۰ به بعد روندی افزایشی داشته و نرخ رشد سرمایه‌گذاری در بازه زمانی به مراتب بیشتر از دهه‌های قبل بوده است. این روند در سال‌های منتهی به ۲۰۱۵ به اوج خود رسید. بررسی‌های بیشتر نشان می‌دهد که جذب سرمایه‌گذاری بیشتر در کشورهای توسعه‌یافته اتفاق افتاده است. موفقیت کشورهای توسعه‌یافته در جذب سرمایه‌گذاری مدیون ثبات، امنیت سیاسی و رشد اقتصادی است. عدم موفقیت کشورهای آفریقایی و برخی کشورهای آسیایی در جذب سرمایه‌گذاری به دلیل ضعف امنیت سیاسی و افول رشد اقتصادی آن‌ها بوده است. در این بین، موفقیت کشورهای عضو منا[1] که ایران نیز جزء این کشورها است بسیار ضعیف بوده است. حجم سرمایه‌گذاری خارجی برای این کشورها تنها ۶۴ هزار میلیون از ۱۲۰۰۰ هزار میلیون دلار در سال ۲۰۱۴ بوده است. دلایل عدم موفقیت نسبی کشورهای گروه منا و ایران در جذب سرمایه‌گذاری با وجود منابع سرشار نفت و گاز را باید در ساختار سیاسی، اجتماعی و اقتصادی این کشورها جستجو کرد (خطابی و همکاران، ۱۳۹۶). ایران در خصوص جذب سرمایه‌گذاری موفقیت چندانی کسب نکرده است. بر اساس گزارش آنکتاد (۲۰۱۵)، حداکثر میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران در سال ۲۰۱۲ بوده که حدود ۴/۶ میلیارد دلار است. در همه سال‌های پیش و پس از ۲۰۱۲ سرمایه‌گذاری خارجی از این میزان کمتر بوده است. این میزان کمتر از یک درصد تولید ناخالص داخلی کشور است، ضمن اینکه ۷۵ درصد

۱. برخی از کشورهای گروه منا عبارت‌اند از ایران، الجزایر، بحرین، اردن، کویت، مراکش، عمان، قطر، عربستان، عمان، ترکیه، امارات

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

از همین مقدار سرمایه‌گذاری خارجی نیز در بخش نفت و گاز بوده و صرف تولید و صادرات نفت خام و نه ایجاد ارزش افزوده قابل قبول شده است (علوی و هاشمی، ۱۳۹۵: ۱۲). در بین ۲۰۳ کشور مورد بررسی توسط آنکتاد، ایران در رتبه ۶۷ جهان از نظر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سال ۲۰۱۵ و همچنین در بین ۱۴ کشور غرب آسیا رتبه ۶ را به خود اختصاص داده است (علوی و هاشمی، ۱۳۹۵: ۱۰).

عوامل مختلفی بر سرمایه‌گذاری در هر کشور مؤثر هستند. بر اساس دیدگاه کلاسیک، انگیزه سودجویی عامل اصلی سرمایه‌گذاری است. هرچه سود بیشتر باشد سرمایه‌گذاری نیز بیشتر است (قره‌باغیان، ۱۳۷۲: ۱۵۲). به اعتقاد کینز، سرمایه‌گذاری با نرخ بهره رابطه عکس دارد. در نظریه کینز سرمایه‌گذاری جزئی از تقاضای کل بوده و افزایش سرمایه‌گذاری باعث افزایش تقاضای کل و درآمد ملی می‌شود (تقوی، ۱۳۸۲: ۵۹). در نظریه شتاب، سرمایه‌گذاری ناخالص تابعی مستقیم از تقاضای کل و تابعی معکوس از سرمایه‌گذاری دوره قبل است (رحمانی، ۱۳۸۰: ۱۹۲). در نظریه نئوکلاسیک، سرمایه‌گذاری جهت تأمین حجم سرمایه بهینه انجام می‌گیرد و متغیر اساسی جهت تعیین حجم سرمایه بهینه، نسبت ارزش حقیقی سرمایه به دستمزد حقیقی است. تئوری Q توبین نیز سرمایه‌گذاری را به ارزش بازاری سهام ارتباط می‌دهد. نظریه‌های اقتصادی در حقیقت نقش عوامل اقتصادی بر سرمایه‌گذاری را بیان کرده‌اند در حالی که سرمایه‌گذاری می‌تواند تابع مجموعه‌ای از عوامل غیراقتصادی مانند عوامل سیاسی، امنیتی، فرهنگی و ... باشد. تحقیقات زیادی نیز در خصوص نقش عوامل غیراقتصادی بر سرمایه‌گذاری انجام شده است. در تحقیق حاضر، عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری با رویکرد نقش عوامل غیراقتصادی بررسی می‌شود. این تحقیق در استان لرستان صورت می‌گیرد. استان لرستان یکی از استان‌های کمتر توسعه یافته در کشور است. بر اساس آمار مربوط به جمعیت و تولید از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ با اینکه ۲/۳۳ درصد از جمعیت کل کشور در استان لرستان است اما تنها ۱/۲۳ درصد از تولید ناخالص داخلی کشور در این استان تولید شده است (سالنامه آماری کشور، ۵-۱۳۹۴)؛ به عبارت دیگر، سهم استان لرستان از تولید ملی بسیار پایین‌تر از مقداری است که باید باشد. این تولید کم، می‌تواند ناشی از کمبود سرمایه‌گذاری در این استان باشد. متوسط نرخ بیکاری در استان در ۵ ساله منتهی به سال ۱۳۹۴ برابر ۱۴/۹ درصد است در حالی که میانگین نرخ بیکاری کل کشور در این بازه زمانی ۱۱/۲۸ است (سالنامه آماری کشور، ۱۳۹۴). نتیجه اینکه نرخ

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

بیکاری در استان لرستان بالاتر از میانگین کشوری بوده است. با این اوصاف وضعیت اقتصادی در استان لرستان در مقایسه با کل کشور وضعیت قابل قبولی نیست که یک دلیل مهم برای این وضعیت کمبود سرمایه در این استان است. از طرف دیگر، با توجه به محدود بودن منابع مالی دولت و با توجه به سیاست‌های خصوصی‌سازی در دو دهه گذشته، همه نگاه‌ها به سرمایه‌گذاری خصوصی داخلی و خارجی معطوف شده است. با این وجود، استان لرستان علی‌رغم داشتن مزیت‌های گوناگون طبیعی و انسانی در خصوص جذب سرمایه‌گذاری نیز چندان موفقیتی کسب نکرده است. بر اساس گزارش اتاق بازرگانی وزارت صنعت، معدن و تجارت در سال ۹۴ از مجموع ۱۰۷ طرح جذب سرمایه‌گذاری خارجی، استان خراسان رضوی با ۲۹ طرح میزبان بالاترین سرمایه‌گذار خارجی بوده است. پس از آن استان تهران با ۱۱ طرح در جایگاه دوم قرار دارد. استان‌های آذربایجان غربی، شرقی، البرز و فارس به ترتیب در جایگاه‌های بعدی قرار دارند. در این گزارش ۲۰ استان کشور نشان داده شده است که جایگاه بیستم مربوط به استان سیستان بلوچستان با یک طرح سرمایه‌گذاری خارجی است. در این گزارش استان لرستان در زمره این ۲۰ استان قرار نگرفته است به عبارت دیگر هیچ طرح سرمایه‌گذاری خارجی در استان لرستان انجام نشده است (وزارت صمت، اتاق بازرگانی، ۱۳۹۵). اینکه چرا با وجود مزیت‌های گوناگون، کمتر سرمایه‌ها وارد این استان می‌شود؟ یا موانع جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان کدامند؟ سؤالی محوری است که تحقیق حاضر جهت پاسخ به آن صورت گرفته است. موانع جذب سرمایه‌گذاری می‌توانند اقتصادی یا غیراقتصادی باشند. این تحقیق، صرفاً بر موانع غیراقتصادی جذب سرمایه‌گذاری تمرکز دارد. این موانع غیراقتصادی می‌توانند فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، زیرساختی، ساختاری، اداری، قانونی و قضائی و... باشند؛ بنابراین سؤالات دیگری مطرح می‌شود که کدام دسته از عوامل غیراقتصادی مانع جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان می‌باشند. آیا عوامل فرهنگی مانع جذب سرمایه‌گذاری هستند یا عوامل سیاسی، اجتماعی، یا عوامل دیگر. سهم هرکدام از این عوامل بر جلوگیری از جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان چقدر است؟ از این رو، شناخت دقیق موانع سرمایه‌گذاری و تجزیه و تحلیل آن‌ها موضوعی مهم و ضروری به نظر می‌رسد.

۲. مبانی نظری

تحقیقات زیادی در خصوص عوامل غیراقتصادی مؤثر بر سرمایه‌گذاری انجام شده است. هر تحقیق، بخشی از ین عوامل را مطرح کرده است. برخی از تحقیقات بر موانع بروکراتیک تأکید

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

داشته و برخی دیگر عوامل سیاسی و فرهنگی را موانع سرمایه‌گذاری قلمداد کرده‌اند. عده‌ای دیگر از تحقیقات انجام شده نقش عوامل حقوقی و قضائی و عده‌ای دیگر زیرساخت‌های اقتصادی را در خصوص سرمایه‌گذاری بااهمیت دانسته‌اند. در این تحقیق بر اساس مطالعات انجام گرفته، عوامل غیراقتصادی مؤثر بر سرمایه‌گذاری به پنج دسته عوامل فرهنگی- اجتماعی، عوامل سیاسی- امنیتی، عوامل بروکراتیک، عوامل زیرساختی و عوامل قانونی و قضائی تقسیم شده‌اند.

۲-۱. عوامل فرهنگی- اجتماعی

اکثر کشورهای در حال توسعه با دیدی استثمارگرایانه به سرمایه‌های خارجی می‌نگرند و معتقدند که سرمایه‌گذاران خارجی قصد استثمار منابع آن‌ها را دارند. یکی از دلایل موفقیت کشورهای آسیای جنوب شرقی نسبت به کشورهای آمریکای لاتین در جذب سرمایه‌گذاری خارجی تغییر این نوع نگاه به سرمایه‌گذاری است. داشتن ذهنیت منفی نسبت به سرمایه‌گذاران خارجی، تعامل ضعیف بین اتباع ایرانی و سرمایه‌گذاران خارجی هم ازجمله موانع فرهنگی در این زمینه تلقی می‌شوند (هژبر کیانی و ناهیدی، ۱۳۹۰). جامعه ایران هنوز به ارزش سرمایه به عنوان عامل حرکت دهنده اقتصاد پی نبرده است و غالباً آن را با بار منفی و به عنوان وسیله‌ای که عدالت اجتماعی را بر هم می‌زند و محرومان را محروم‌تر می‌کند تعریف و معنا کرده است. ما در سال‌های اولیه بعد از انقلاب، به جای طرد سرمایه‌داران وابسته، کل سرمایه‌گذاری را نفی کرده‌ایم به طوری که در عمل سرمایه‌گذاری از وفاق و همدلی جامعه و دولت برخوردار نبوده است. جامعه ما، سرمایه‌گذاری را همواره با سرمایه‌داری انگلی و غی مولد در یک طراز می‌بیند و به آن نگاه خصمانه دارد. درنتیجه وجود چنین تفکری، تشکیل سرمایه در ایران با مشکل مواجه می‌شود (رهبر و همکاران، ۱۳۸۶).

یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر سرمایه‌گذاری، سرمایه اجتماعی است که می‌تواند سرچشمه بسیاری از فعالیت‌های بازدارنده دیگر مانند ناامنی و بی‌نظمی باشد. سرمایه اجتماعی موجب می‌شود که اعضا یک جامعه به هم اعتماد کنند و به تشکیل گروه‌ها و مجامع داوطلبانه بپردازند. توانایی کار جمعی و معاشرت پذیری به معنی پذیرش صداقت، اتکاپذیری، قابلیت اعتماد کردن، اطمینان و حسن‌وظیفه است. آنچه موجب تقویت سرمایه اجتماعی در هر جامعه‌ای می‌شود این است که افراد در یک جامعه تنها به فکر منافع خود نبوده و تنها در جهت دستیابی به آن عمل نکنند، بلکه به انجام کار جمعی در قالب گروه‌ها و تشکل‌های داوطلبانه و غیرداوطلبانه بپردازند (سویزی و محمدی،

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

۱۳۹۰). از نظر فوکویاما[1]، سرمایه اجتماعی مجموعه‌ای از هنجارهای موجود در سیستم‌های اجتماعی است که موجب ارتقای سطح همکاری اعضای آن جامعه شده و موجب پایین آمدن هزینه‌های تبادلات و ارتباطات می‌شود؛ به عبارت دیگر مجموعه معینی از هنجارها یا ارزش‌های غیررسمی است که اعضای گروهی که همکاری و تعاون میانشان مجاز است در آن سهیم هستند. او معتقد است که سرمایه اجتماعی برخلاف سرمایه انسانی متعلق به گروه‌ها است نه افراد، لذا هنجارهایی که شالوده سرمایه اجتماعی را تشکیل می‌دهند در صورتی معنی دارند که بیش از یک فرد در آن سهیم باشند. از نظر فوکویاما، سرمایه اجتماعی با شعاع اعتماد ارتباط تنگاتنگی دارد. هر چه مقدار شعاع اعتماد در یک گروه اجتماعی گسترده‌تر باشد، سرمایه اجتماعی نیز بیشتر خواهد بود و به تبع آن میزان همکاری و اعتماد متقابل اعضای گروه نیز افزایش می‌یابد (فوکویاما، ۱۳۷۹: ۱۲-۱۱).

۲-۲. عوامل سیاسی- امنیتی

شواهد تاریخی از افزایش فرار سرمایه‌ها در زمان وقوع انقلاب‌ها، آشوب‌ها و ناامنی‌ها، وجود جو ناپایدار سیاسی، تنش‌های قومی و قبیله‌ای، درگیری‌های داخلی و خارجی، برخوردها و رقابت ناسالم جناح‌های سیاسی و ضعف پاسخ‌گویی دولت در برابر مردم و نهادهای مردم‌سالار حکایت دارند. سرمایه‌دار اگر احساس کند که نظام حاکم بر جامعه دچار دودستگی شده و یا اقتدار لازم برای تسلط بر ناآرامی‌ها یا فشارها را ندارد، به‌سرعت از محیط خارج می‌شود و به کشوری که میزبان مناسب‌تری است، روی می‌آورد (رهبر و همکاران، ۱۳۸۶). می‌توان امنیت اقتصادی را به صورت یک چارچوب نهادی که مشوق و موجب اعتماد پس‌اندازکنندگان و سرمایه‌گذاران بوده و امنیت فیزیکی افراد و امنیت حقوقی معاملات را تضمین کند، تعریف کرد (سویزی و محمدی، ۱۳۹۰).

ایجاد بسترهای امنیتی سیاسی، اجتماعی و حقوقی لازم که در چارچوب آن سرمایه‌گذار اطمینان به برگشت اصل و سود سرمایه خود داشته باشد منجر به ایجاد فضای امن اقتصادی خواهد شد. در این صورت اولاً سرمایه‌گذاران داخلی بازار داخلی را به بازارهای خارجی ترجیح خواهند داد. ثانیاً به‌کارگیری سرمایه‌های داخلی سیگنالی به سرمایه‌گذاران خارجی جهت نشان دادن امنیت

1. Fukuyama

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

اقتصادی خواهد داد. همچنان که فرار سرمایه‌های داخلی نشانی از عدم امنیت اقتصادی برای سرمایه‌گذاران خارجی است (ترابی و محمدزاده‌اصل، ۱۳۸۹).

امنیت اقتصادی دو جنبه دارد یکی در عرصه تولید و دیگری در عرصه توزیع و مصرف است. امنیت در توزیع، بیشترین موضوعی است که مورد بحث واقع شده است. در حقیقت، از نظر توزیع می‌توانیم بگوییم که امنیت اقتصادی به معنی تضمین حداقل درآمد برای افراد است؛ اما فرهنگ تولید، فرهنگ مالکیت است. وقتی در خصوص امنیت در تولید یا امنیت در سرمایه‌گذاری صحبت می‌شود، باید توجه کرد که از مفهوم امنیت در توزیع نباید در این باره استفاده شود. بدین معنا که تضمین سودآوری یا حداقل سود برای تولیدکنندگان و سرمایه‌گذاران به معنای امنیت اقتصادی در عرصه تولید نیست. این تصور از امنیت سرمایه‌گذاری در حقیقت تعمیم تصور توزیعی به عرصه تولید است. امنیت سرمایه‌گذاری به معنای اطمینان از ثبات قوانین و مقررات و تغییرناپذیری آن‌ها است (رهبر و همکاران، ۱۳۸۶). فقدان ثبات اقتصادی از مهم‌ترین مؤلفه‌هایی است که فعالیت‌های اقتصادی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. ثبات اقتصادی به معنی وجود شرایط باثبات، مطمئن و قابل پیش‌بینی برای فعالین اقتصادی است. به طوری که شهروندان سرمایه‌های خود را به طور مطمئن در جریان انداخته و به طور مطمئن سود خود را برداشت کنند. در شرایط عدم ثبات اصولاً تشکیل سرمایه با مانع رو به رو است و سرمایه‌های جامعه به سمت فعالیت‌های غیرمولد، واسطه‌ای و زودبازده سوق می‌یابند (سعیدی و میعادی، ۱۳۹۱). سیاست‌ها و استراتژی‌هایی که توسط دولت اتخاذ می‌شوند و در مواردی به قانون و مقررات ترجمه می‌شوند، باید ثبات نسبی و پایداری داشته باشند. فقدان استراتژی اقتصادی، عدم ارزیابی و اجرای برنامه‌های مدون کوتاه‌مدت و میان‌مدت، تعویض مدیریت‌ها و عزل و نصب‌های جانب‌دارانه و برخوردهای سلیقه‌ای در مسائل سیاسی، فرهنگی و اجتماعی سبب شده است که اقتصاد کشور ثبات و پایداری لازم را نداشته باشد (رهبر و همکاران، ۱۳۸۶).

شاخص ریسک در تنظیم هزینه‌های سرمایه‌گذاری و نرخ‌های بیمه سرمایه‌گذاری مؤثر است. در کشوری که ریسک بالا وجود دارد، هزینه‌های سرمایه‌گذاری و نرخ‌های بیمه نیز بالا است. بنابراین بازدهی نهایی سرمایه‌گذاری در این‌گونه کشورها کمتر می‌شود (رهبر و همکاران، ۱۳۸۶). در راستای رفع این نگرانی‌ها، کشورها از ابزارهای مختلفی استفاده می‌کنند. یکی از این ابزارها

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

اجرای قوانین بیمه برای سرمایه‌گذار خارجی است. در بسیاری از کشورها، قوانین بیمه بین اتباع داخلی و خارجی تبعیض قائل نمی‌شود و در صورت بروز حوادث و خطرات با پرداخت خسارت عادلانه، زیان آن‌ها را جبران می‌کند (سعیدی و میعادی، ۱۳۹۰).

۲-۳. عوامل زیرساختی

با پیچیده شدن فرایند تولید کالاها و خدمات در جهان، وجود نیروی کار غیرماهر دیگر مزیت به شمار نمی‌رود؛ لذا مناطقی در جذب سرمایه‌گذاری موفق هستند که از نیروی کار آموزش‌دیده برخوردار باشند. وجود نیروی کار ارزان‌قیمت و نیز نیروی کار آموزش‌دیده به عنوان محرکی جهت جذب سرمایه‌گذاری عمل می‌کند؛ زیرا ارزانی نیروی کار هزینه‌های تولید را کاهش می‌دهد و نیروی کار آموزش‌دیده زمینه به‌کارگیری و انتقال فناوری نوین را فراهم می‌آورد. به همین دلیل کشورهای در حال توسعه در راستای جذب سرمایه‌گذاری، به بهبود زیرساخت‌های آموزشی و تأکید ویژه بر گسترش دانش و تربیت و آموزش نیروی کار تلاش کرده‌اند (علوی و هاشمی، ۱۳۹۵: ۱۴). از نظر کرنل[1]، تأثیر زیرساخت‌ها بر جذب سرمایه‌گذاری از دو جنبه باید بررسی شود. نوع اول زیرساخت‌ها که به خدمات جهانی زیرساخت‌ها معروف است شامل راه‌ها، جاده‌ها، خطوط تلفن ثابت و همراه و شبکه‌های اینترنتی است. نوع دوم زیرساخت‌ها به زیرساخت‌های بخش اشتغال و کاریابی معروف است. این زیرساخت‌ها از طریق توسعه و بهبود زیرساخت‌های اجتماعی مانند بهداشت و سلامت و آموزش‌های همگانی می‌تواند منجر به افزایش فرصت‌های شغلی شود (قادری و دهمرده، ۱۳۹۲).

زیرساخت‌ها از دو جهت باعث افزایش رشد اقتصادی خواهند شد. اولاً زیرساخت‌های اقتصادی خود عامل انتقال اطلاعات هستند؛ به طوری که توسعه راه‌ها، جاده‌ها و امکان دستیابی به شبکه‌های ارتباطی می‌تواند از ویژگی‌های مهم انتقال سرمایه و نیز افزایش کارایی در انتقال اطلاعات محسوب شود. در حقیقت این سیستم به‌گونه‌ای عمل می‌کند که اطلاعات به طور کامل به دست کسانی برسد که به آن‌ها نیاز دارند و این خود می‌تواند به نوعی انتقال تکنولوژیکی را نیز در بر داشته باشد. مناطقی که از گسترش انتقال اطلاعاتی و تکنولوژیکی بالاتری بهره‌مند باشند در

1. Kernel

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

جذب سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی بالا موفق‌تر عمل می‌کنند؛ بنابراین درمجموع می‌توان بهبود شرایط دسترسی به زیرساخت‌های اقتصادی و اجتماعی را عاملی برای تحقق انتقال فرایند تکنولوژیکی و همچنین رسیدن به رشد اقتصادی بالاتر در کشورها دانست (مار[1]، ۱۹۹۷، به نقل از قادری و دهمرده، ۱۳۹۲). برای ایجاد سرمایه‌گذاری، باید اطلاعات بازرگانی، مالی، پولی و اقتصادی به صورت روشن و دقیق در اختیار مردم و دست‌اندرکاران قرار بگیرد. در این رابطه، نه تنها اطلاعات و آمار باید دقیق و صحیح باشند، بلکه باید به روز شوند و به آسانی در اختیار متقاضیان قرار گیرند. بازار به انواع اطلاعات شامل اطلاعات اولیه، اطلاعات فصلی، اطلاعات مبتنی بر تغییرات اقتصادی، اطلاعات دوره‌ای و اظهارنامه‌های مختلف نیازمند است تا بتواند فعالیت و حرکت‌های خود را با آن هماهنگ کند و واکنش‌های لازم را بروز دهد. این امکانات زمینه‌ساز افزایش کارایی بازار و درنتیجه رشد سرمایه‌گذاری خواهد شد (رهبر و همکاران، ۱۳۸۶).

۲-٤. عوامل بروکراتیک

بررسی تاریخی موانع تولید ناظر بر این مطلب است که تشکیل نهادهای قانون‌گذاری و نهادهای اقتصادی و کیفیت دستگاه اداری و پرهیز از بروکراسی نقش مهمی در سرمایه‌گذاری داشته است. تعدد نهادهای اقتصادی و عدم تشکیل نهادهای اقتصادی منسجم در خصوص روابط اجتماعی و نظام شکل‌گرفته مبتنی بر آن، در مورد ایران نشان می‌دهد که تغییرات لازم برای توسعه اقتصادی در ایران شکل نگرفته است. در حال حاضر، تشکیلات و نهادهایی که در ارتباط با بخش اقتصاد در کشور فعالیت می‌کنند، مجموعه منسجم و یکپارچه نیستند. به طوری که بر اساس برآوردهای انجام شده بیش از ۵۰ نهاد دولتی با درجات مختلفی از فعالیت در امور اقتصادی نظیر برنامه‌ریزی، نظارت، اجرا و تولید آمار و اطلاعات درگیرند (رهبر و همکاران، ۱۳۸۶).

دولت مسئولیت بسیاری از کارهای اقتصادی را در اختیار خویش دارد. از سویی صاحب بخش بزرگی از منابع مصرف‌کننده آن است. لذا در بخش خصوصی این احساس به وجود آمده که همواره یک رقیب قدرتمند که صاحب اختیارات و اقتدار وسیع است در مقابل او قرار دارد و می‌تواند با او به صورت ناسالم رقابت کند. بزرگ بودن دولت، سبب ضعیف شدن سیاست‌گذاری،

1. Marr

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

ایفای وظایف حکومتی، عدم اعمال نظارت مؤثر و افزایش فساد می‌شود. این ضعف سبب می‌شود که چشم‌انداز آینده سرمایه‌گذاری در کشور برای سرمایه‌گذار مبهم و نامشخص باشد و او نتواند تصمیمات درستی اتخاذ کند (رهبر و همکاران، ۱۳۸۶). یکی از مواردی که موجب سرخوردگی سرمایه‌گذار می‌شود مقررات اداری پیچیده و طی کردن مراحل اداری زیاد چه در هنگام ورود سرمایه و چه هنگام اجرای برنامه است (سعیدی و میعادی، ۱۳۹۰).

۲-۵. عوامل قانونی و قضائی

سیاست‌ها و استراتژی‌هایی که توسط دولت اتخاذ می‌شوند و در مواردی به قانون و مقررات ترجمه می‌شود، باید یک ثبات نسبی برخورداراشته باشند. متأسفانه قانون‌گذاری‌های اقتصادی تأمل و دقت و کارشناسی لازم را نداشته و فعل و انفعال‌های سیاسی و بحران‌های مقطعی به دور نیستند و تحت تأثیر شرایط خاصی بدون آنکه همه جوانب و ابعاد مختلف فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی مسئله دیده شود، انجام می‌گیرند. درنتیجه در قوانینی که تنظیم می‌شود سیاست‌های همگنی دنبال نمی‌شود و همین مسئله ناهماهنگی بین اجزای مختلف اقتصادی را ایجاد می‌کند. از سوی دیگر، تغییرات مکرر در قوانین و مقررات، آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌ها بدترین ضربه را بر امنیت اقتصادی کشور وارد می‌کند. گرچه برخی از این تغییرات در اثر تصمیمات خارج از دستگاه‌های اجرایی اتخاذ می‌شوند، اما برای سرمایه‌گذار تفاوتی نمی‌کند که تصمیم‌گیر چه کسی بوده است. برای سرمایه‌گذار زمانی امنیت وجود دارد که او اطمینان داشته باشد حداقل قوانین و مقررات بازرگانی، ارزی و ... در یک دوره پنج‌ساله تغییر نمی‌کنند (رهبر و همکاران، ۱۳۸۶). یکی از مواردی که در حوزه قوانین و مقررات، سرمایه‌گذاری را متأثر می‌کند بحث مالکیت و پایبندی دولت به تعهدات خود است. حتی اگر انگیزه‌های اقتصادی، مالی و فنی برای سرمایه‌گذاری کاملاً مساعد باشد اما سرمایه‌گذاری با خطراتی از قبیل سلب مالکیت عدم امنیت جانی و مالی، ریسک انتقال پول، نقض قراردادها و غیره مواجه باشد، وی اقدام به سرمایه‌گذاری نخواهد کرد (رهبر و همکاران، ۱۳۸۶).

فساد و رشوه‌خواری یکی از پدیده‌های شایع در سطح جهان است که از دیرباز و همزاد با پیدایش نخستین شکل‌های دولت و حکومت‌داری وجود داشته است. بررسی‌ها نشان داده است که فساد یکی از ترمزهای مهم رشد اقتصادی است. فساد اغلب به عنوان پیامد محیط نهادی نامناسب تصور و نقش آن بر فعالیت‌های اقتصادی از اهمیت خاصی برخوردار است. مفاسد اقتصادی باعث

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

ناامنی اقتصادی، فرار سرمایه‌ها، افزایش هزینه معاملات رسمی، گسترش قلمرو اقتصاد زیرزمینی و اتلاف منابع و مانع رقابت سالم می‌شود. این موارد، مانع بهبود فضای سرمایه‌گذاری شده و درنتیجه سرمایه‌گذاری را کاهش می‌دهند (کردی و خداپرست، ۱۳۹۵). فساد می‌تواند به اشکال مختلفی ظاهر شود که از آن جمله می‌توان به اختلاس بودجه خدمات دولتی، پرداخت رشوه برای دریافت مجوز کسب و کار، رشوه‌خواری و رانت‌خواری در قراردادهای دولتی، رشوه و رانت در مجوزهای واردات و صادرات، فساد در دریافت تسهیلات بانکی و پرداخت مالیات اشاره کرد (کردی و خداپرست، ۱۳۹۵).

۳. پیشینه تحقیق

۳-۱. مطالعات داخلی

خطابی و همکاران (۱۳۹۶) در یک تحقیق عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری را در کشورهای عضو گروه منا بررسی کرده‌اند. بر اساس نتایج این تحقیق، نرخ رشد اقتصادی، نرخ تورم و باز بودن تجاری تأثیر مثبت و شاخص حکمرانی تأثیر منفی بر جذب سرمایه‌گذاری دارد. در این تحقیق، عدم موفقیت کشورهای منطقه منا در جذب سرمایه‌گذاری به بی‌ثباتی سیاسی و اقتصادی و پایین بودن امنیت و همچنین ساختارهای سیاسی نسبت داده شده است.

بهروزی مفروزلو و همکاران (۱۳۹۴) در یک تحقیق موانع و محدودیت‌های سرمایه‌گذاری خارجی در ایران را بررسی کرده‌اند. این تحقیق به صورت میدانی در ۳۰۰ طرح سرمایه‌گذاری خارجی انجام شده است. نتایج نشان می‌دهد که عوامل سیاسی، ساختاری و جغرافیایی در کنار عوامل اقتصادی بر روی سرمایه‌گذاری خارجی مؤثرند. در این تحقیق، عدم ثبات سیاسی به عنوان شاخص عوامل سیاسی در نظر گرفته شده است. ساختار نظام حقوقی و قضائی، قوانین حمایتی و تشویقی، زیرساخت‌ها، تسهیلات بانکی نظام بیمه‌ای، حقوق مالکیت و ساختار دیوان‌سالاری و سیستم اداری تحت عنوان عوامل ساختاری و حمایتی در این تحقیق به‌کار برده شده‌اند.

بشیری و همکاران (۱۳۹۳) در یک تحقیق، عوامل مؤثر بر توسعه سرمایه‌گذاری در ایران را با توجه به تحقیقات انجام شده شناسایی و دسته‌بندی کرده‌اند. در این راستا، ۱۹ شاخص شناسایی و در ۵ عامل کلی شامل عوامل اقتصادی، عوامل سیاسی، عوامل ساختاری، عوامل طبیعی و دولت طبقه‌بندی شده‌اند. عوامل سیاسی شامل ثبات سیاسی، خطر بروز تنش‌های داخلی، خطر درگیری-

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

های خارجی و توسعه روابط سیاسی هستند. عوامل زیرساختی نیز زیرساخت‌های حمل و نقل، زیرساخت‌های فناوری اطلاعات، جاذبه‌های اقلیمی و وجود مناطق آزاد را شامل می‌شود. در زیرمجموعه دولت نیز عواملی مانند کیفیت نظام اداری، حاکمیت قانون و مقررات، فساد اداری، بی‌اعتنایی به قراردادها و سلب مالکیت توسط دولت قرار گرفته‌اند.

وفا و معمارزاده طهران (۱۳۹۳) موانع سرمایه‌گذاری زیربنایی در ایران را بررسی کرده‌اند. در این تحقیق از ابزار پرسشنامه و طیف پنج گزینه‌ای لیکرت استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق از اساتید حوزه مالی و سرمایه‌گذاری و کارشناسان این حوزه تشکیل شده است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که عدم توجه به زیرساخت‌های قانونی، موانع قانونی ثبت شرکت‌ها، عدم ثبات قوانین، شفاف نبودن قانون و عدم امنیت سرمایه‌گذاری مهم‌ترین موانع جذب سرمایه‌گذاری زیربنایی هستند.

گرایی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۳) عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری را با تأکید بر متغیرهای نهادی و ساختاری بررسی کرده‌اند. این تحقیق به روش گشتاورهای تعمیم‌یافته[1] و با استفاده از داده‌های ۳۰ کشور انجام شده است. نتایج حاکی از آن است که شاخص حکمرانی خوب تأثیر مثبت بر جذب سرمایه‌گذاری دارد. شاخص حکمرانی خوب دربرگیرنده عواملی مانند پاسخگویی دولت، کارآمدی دولت، ثبات سیاسی، نبود قوانین و مقررات اضافی عدم فساد اداری و مالی است.

معمارزاده طهران و امینی (۱۳۹۱) در یک تحقیق به شناسایی و اولویت‌بندی موانع سرمایه‌گذاری در ایران پرداخته‌اند. در این تحقیق عوامل اقتصادی، عوامل حمایتی، عوامل ساختاری، فرهنگی و اجتماعی و عوامل قانونی و مقرراتی به عنوان عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری در نظر گرفته شده‌اند. عوامل حمایتی شامل سه شاخص بیمه سرمایه‌گذاری، حمایت‌های دولت و فناوری‌های ارتباطی است. برای بررسی عوامل ساختاری، فرهنگی و اجتماعی سه شاخص احساس عدم امنیت فردی، بحران سیاسی جامعه و کمبود زمینه‌های فرهنگی– اجتماعی در نظر گرفته شده است. عوامل قانونی و مقرراتی نیز شامل شش شاخص عدم ثبات قوانین و مقررات، قوانین تضمین‌کننده بازگشت اصل و فرع سرمایه، قوانین کار، افشای اطلاعات حسابداری، قوانین مالیاتی و میزان حمایت از حقوق سرمایه‌گذار است.

1. Generalized Method of Moments

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

سعیدی و میعادی (۱۳۹۰) موانع جذب سرمایه‌گذاری خارجی را در ایران بررسی کرده‌اند. این تحقیق با استفاده از پرسشنامه انجام شده است. جامعه آماری تحقیق شامل ۳۵ سرمایه‌گذاری خارجی است. بر اساس نتایج این تحقیق، شاخص‌های شروع کسب و کار، اخذ مجوزهای لازم، ثبت اموال، حمایت از سهام‌داران جزء، پرداخت مالیات و لازم‌الاجرا شدن قراردادها ازجمله عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری هستند.

یوسفی و عزیزنژاد (۱۳۸۸) با استفاده از روش تجزیه واریانس، تأثیر متغیرهای تولید ناخالص داخلی، سرمایه‌گذاری دولتی، نرخ تورم و نقش نهادهایی مانند امنیت، حقوق مالکیت، قوانین و مقررات، فساد اداری و امنیت اجتماعی را بر سرمایه‌گذاری خصوصی در ایران بررسی کرده‌اند. نتیجه تحقیق نشان می‌دهد در حالی که تولید ناخالص داخلی و زیرساخت‌ها تأثیر مثبت بر سرمایه‌گذاری خصوصی دارند، مهم‌ترین عوامل بازدارندگی سرمایه‌گذاری خصوصی در ایران، مربوط به مسائل حقوقی و قضائی، نبودن امنیت سرمایه‌گذاری، حقوق مالکیت، فساد اداری و رانت است.

رهبر و همکاران (۱۳۸۶) موانع سرمایه‌گذاری و تأثیر آن را بر رشد اقتصادی در ایران بررسی کرده‌اند. این تحقیق با تأکید بر نقش امنیت بر سرمایه‌گذاری انجام شده است. به این منظور متغیرهایی که بر امنیت سرمایه‌گذاری در ایران تأثیر دارند شناسایی شده‌اند. موانع سیاسی، موانع فرهنگی، موانع اجتماعی، بزرگ بودن دولت، عدم تعریف مناسب قانون و امنیت، عدم دسترسی به اطلاعات لازم و وجود رانت‌ها و رقابت‌های نابرابر به عنوان موانع غیراقتصادی جذب سرمایه‌گذاری معرفی شده‌اند.

۳-۲. مطالعات خارجی

اولافمی[1] و همکاران (۲۰۱۶) به بررسی تأثیر امنیت بر سرمایه‌گذاری پرداخته‌اند. این تحقیق با استفاده از داده‌های سری زمانی انجام شده است. در این مطالعه از مخارج سالانه دولت جهت دفاع و امنیت به عنوان شاخص امنیت استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که امنیت تأثیر معنی‌داری بر جذب سرمایه‌گذاری در نیجریه داشته است.

1. Olufemi

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

لورینته[1] (۲۰۱۵) نقش عوامل بروکراتیک بر جذب سرمایه‌گذاری در کشور رومانی را بررسی کرده است. در این تحقیق بروکراسی پیچیده یکی از موانع عمده سرمایه‌گذاری در کشور رومانی عنوان شده است. فقدان شفافیت در نهادهای دولتی، مدت‌زمان انتظار برای حل یک مشکل خاص، فساد و رفتار نامناسب کارکنان دولت ازجمله شاخص‌های بروکراسی پیچیده در این تحقیق معرفی شده‌اند. علاوه بر این، عوامل دیگری مانند عدم زیرساخت‌های کافی، بی‌ثباتی سیاسی، مالیات بالا و عدم ثبات قوانین و مقررات به عنوان سایر موانع سرمایه‌گذاری در رومانی در مدل لحاظ شده‌اند.

فیتریندی و همکاران (۲۰۱۴) تأثیر زیرساخت‌ها را بر جذب سرمایه‌گذاری در مناطق مختلف اندونزی بررسی کرده‌اند. این تحقیق به روش پانل دیتا برای ۳۰ استان کشور اندونزی انجام شده است. ظرفیت توزیع آب، ظرفیت توزیع برق، امکانات مخابراتی، راه‌ها و جاده‌ها به عنوان متغیرهای تشکیل‌دهنده زیرساخت‌ها در نظر گرفته شده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که استان‌هایی که دارای زیرساخت‌های قوی‌تری هستند سرمایه‌گذاری بیشتری جذب کرده‌اند.

الکسیس[2] و همکاران (۲۰۱۴) تأثیر عوامل اجتماعی، سیاسی و قضائی در کنار عوامل اقتصادی را بر سرمایه‌گذاری خصوصی در کشورهای آمریکای لاتین بررسی کرده‌اند. این تحقیق به روش پانل دیتا برای ۲۰ کشور انجام شده است. نتایج نشان می‌دهد که تأثیر عوامل اقتصادی بر سرمایه-گذاری در محیط‌هایی که به لحاظ شاخص‌های سیاسی، اجتماعی و قضائی مناسب‌تر باشند، بیشتر است. نتایج حاکی از آن است که در کشورهایی که سیستم قضائی قوی‌تری وجود دارد میزان سرمایه‌گذاری خصوصی نسبت به کشورهای دیگر ۲/۲۹ درصد بیشتر است. هم‌چنین بهبود نهادهای سیاسی، کنترل فساد و دسترسی بهتر به آزادی‌های سیاسی و مدنی می‌تواند میزان سرمایه‌گذاری را ۱/۸۴ درصد افزایش دهد.

ورنیک[3] و همکاران (۲۰۱۴) تأثیر حاکمیت را بر جذب سرمایه‌گذاری در ۶۴ کشور آفریقایی بررسی کرده‌اند. در این تحقیق از شش شاخص آزادی بیان، پاسخگویی دولت، فساد، کیفیت دستگاه‌های نظارتی، شفافیت قوانین و ثبات سیاسی به عنوان عوامل غیراقتصادی مؤثر بر سرمایه‌گذاری در کنار عوامل اقتصادی در نظر گرفته شده است.

1. Laurentiu
2. Alexis
3. Wernick

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

آسیدو و لین[1] (۲۰۱۱) به بررسی اثر دموکراسی بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی پرداخته اند. در این تحقیق علاوه بر عوامل اقتصادی مؤثر بر سرمایه‌گذاری، شاخص آزادی‌های سیاسی و مدنی، حقوق سیاسی و فعالیت‌های احزاب به عنوان شاخص‌های دموکراسی مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری لحاظ شده‌اند. در کنار این عوامل متغیرهای دیگری ازجمله فساد، بروکراسی پیچیده، بی‌ثباتی قوانین و مقررات نیز به عنوان عوامل مهم و تأثیرگذار بر سرمایه‌گذاری در مدل آورده شده‌اند.

٤. موانع غیراقتصادی جذب سرمایه‌گذاری

از آنجا که هدف از تحقیق حاضر شناسایی موانع غیراقتصادی جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان است، لذا با توجه به مبانی نظری و مطالعات قبلی داخلی و خارجی، تعداد ۳۱ گویه در پنج دسته موانع فرهنگی- اجتماعی، موانع سیاسی– امنیتی، موانع زیرساختی، موانع بروکراتیک و موانع قانونی و قضائی به شرح جدول (۱) استخراج شد.

جدول ۱. موانع جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان

ردیف	عنوان	نماد	منبع
	موانع فرهنگی- اجتماعی		
۱	ذهنیت منفی نسبت به سرمایه‌گذاران خارجی	Cultural1	هژبر کیانی و ناهیدی (۱۳۹۰)
۲	وجود تفکرات ضد سرمایه‌داری	Cultural2	رهبر و همکاران (۱۳۸۶)
۳	وجود فرهنگ جستجوی کار دولتی به جای کارآفرینی	Cultural3	محقق
۴	عدم حس اعتماد و اطمینان در جامعه	Cultural4	فوکویاما (۱۳۷۹)
۵	عدم فرهنگ کار جمعی	Cultural5	سوئیزی و محمدی (۱۳۹۰)
۶	عدم فرهنگ پایبندی به قانون	Cultural6	عظیمی (۱۳۸۸)
۷	وجود فرهنگ طایفه‌گرایی و تعصبات قومی	Cultural7	محقق
	موانع سیاسی و امنیتی		
۱	عدم امنیت جانی و مالی سرمایه‌گذاران	Political1	سعیدی و میعادی (۱۳۹۰)

[1]. Asiedu & Lien

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

ادامه جدول ۱. موانع جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان

ردیف	عنوان	نماد	منبع
۲	ضعف پاسخگویی نهادهای دولتی در برابر مردم و نهادهای مردم‌سالار	Political2	رهبر و همکاران (۱۳۸۶)
۳	رقابت ناسالم جناح‌های سیاسی	Political3	رهبر و همکاران (۱۳۸۶)
۴	تنش‌های قومی و قبیله‌ای	Political4	رهبر و همکاران (۱۳۸۶)
۵	تعویض مدیریت‌ها و عزل و نصب‌های جانبدارانه و برخوردهای سلیقه‌ای	Political5	رهبر و همکاران (۱۳۸۶)
۶	عدم ثبات اقتصادی و سیاسی	Political6	سعیدی و میعادی (۱۳۹۰)
	موانع زیرساختی		
۱	کمبود زیرساخت‌های فیزیکی مانند راه، جاده، فرودگاه و هتل	Infrastr1	قادری و دهمرده (۱۳۹۲)
۲	عدم مهارت کافی نیروی انسانی	Infrastr2	علوی و هاشمی (۱۳۹۵)
۳	عدم شبکه اطلاع‌رسانی گسترده به سرمایه‌گذاران	Infrastr3	قادری و دهمرده (۱۳۹۲)
۴	عدم دسترسی سرمایه‌گذاران به اطلاعات و آمار اقتصادی لازم	Infrastr4	رهبر و همکاران (۱۳۸۶)
۵	عدم شناخت کافی سرمایه‌گذاران از منابع طبیعی و جغرافیایی	Infrastr5	محقق
	موانع بروکراتیک		
۱	طولانی بودن فرایند صدور مجوز سرمایه‌گذاری	Bureauc1	سعیدی و میعادی (۱۳۹۰)
۲	بزرگ بودن دولت و عدم هماهنگی بین نهادهای دولتی مختلف	Bureauc2	رهبر و همکاران (۱۳۸۶)
۳	فقدان استراتژی و نقشه جامع سرمایه‌گذاری در استان	Bureauc3	رهبر و همکاران (۱۳۸۶)
۴	عدم نظام جامع حمایتی و تشویقی مؤثر از سرمایه‌گذاری	Bureauc4	معمارزاده تهران و امینی (۱۳۹۱)
۵	فقدان شفافیت در نهادها و سازمان‌های دولتی	Bureauc5	لورینته (۲۰۱۵)
۶	پیچیدگی فرایند دریافت اعتبار از سیستم بانکی	Bureauc6	رهبر و همکاران (۱۳۸۶)
۷	نظام بیمه‌ای ناکارآمد جهت حمایت از سرمایه‌گذاران	Bureauc7	معمارزاده تهران و امینی (۱۳۹۱)
	موانع قانونی و قضائی		
۱	وجود رانت و فساد در سیستم مالی و اداری	Legal1	آلکسیس و همکاران (۲۰۱۴)
۲	عدم شفافیت در قوانین و مقررات	Legal2	ورنیک و همکاران (۲۰۱۴)
۳	سلب مالکیت سرمایه‌گذاران توسط دولت	Legal3	بشیری و همکاران (۱۳۹۳)
۴	نقض قراردادها به صورت یک‌طرفه توسط دولت	Legal4	سعیدی و میعادی (۱۳۹۰)
۵	عدم ثبات در قوانین و مقررات	Legal5	آسیدو و لین (۲۰۱۱)
۶	عدم وجود قوانین و مقررات مترقی برای حمایت از سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی	Legal6	محقق

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

۵. مواد و روش

تحقیق حاضر از لحاظ هدف، از نوع تحقیقات کاربردی محسوب و با توجه به نحوه گردآوری داده، این تحقیق در زمره پژوهش‌های توصیفی (غیرآزمایشی) طبقه‌بندی می‌شود. از میان روش‌های گوناگون پژوهش‌های توصیفی، روش انجام این تحقیق، از نوع پژوهش‌های همبستگی به شیوه تحلیل کوواریانس است. جمع‌آوری داده‌ها در این تحقیق به صورت میدانی انجام شده است که در آن داده‌ها از طریق ابزار پرسشنامه محقق ساخته جمع‌آوری شد. پرسشنامه از نوع بسته چندگزینه‌ای بوده که گزینه‌های پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت پنج گزینه‌ای شامل خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم در نظر گرفته شد. روایی محتوایی پرسشنامه با توجه به نظرات کارشناسان و اساتید دانشگاه تایید شد. جامعه آماری تحقیق شامل اساتید و نخبگان دانشگاهی در حوزه‌های مختلف اقتصاد، مدیریت، علوم سیاسی، جامعه‌شناسی، حقوق و کارشناسان و مدیران اجرایی در حوزه سرمایه‌گذاری به علاوه سرمایه‌گذارانی که در حال حاضر و یا در گذشته در این استان سرمایه‌گذاری کرده‌اند، است. روش نمونه‌گیری به صورت نمونه‌گیری در دسترس از ۳ خوشه اساتید و نخبگان دانشگاهی، کارشناسان و مدیران اجرایی در حوزه سرمایه‌گذاری و سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی در استان لرستان انجام گرفت. پرسشنامه تهیه شده هم به صورت الکترونیکی از طریق فضای مجازی و ایمیل و هم به صورت کاغذی از طریق مراجعه مستقیم، بین جامعه آماری به روش نمونه‌گیری در دسترس توزیع شد. با برگشت ۱۴۰ پرسشنامه کار تجزیه و تحلیل انجام گرفت. در این تحقیق از تحلیل عاملی تأییدی برای شناخت متغیرهای مکنون استفاده شد و تخمین ضرایب مسیر از روش معادلات ساختاری[1] با رویکرد تحلیل عاملی مرتبه دوم در قالب نرم‌افزار لیزرل[2] انجام گرفت. مدل معادلات ساختاری یا به طور اختصار SEM از روش‌های جدید آماری و یکی از قوی‌ترین روش های تجزیه و تحلیل چندمتغیره است که به آن تحلیل ساختاری کواریانس و الگوسازی نیز می‌گویند. تحلیل چند متغیره به یک سری روش‌های تجزیه و تحلیل گفته می‌شود که ویژگی اصلی آن‌ها تجزیه و تحلیل هم‌زمان چند متغیر مستقل با چند متغیر وابسته است. در مدل‌یابی معادلات ساختاری، بعضی از متغیرها که متغیرهای مشاهده‌پذیر[3] نام دارند از طریق گویه‌های

1. Structural Equation Model
2. LISREL
3. Observed Variables

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

پرسشنامه به طور مستقیم اندازه‌گیری می‌شوند این بخش مربوط به انـدازه‌گیـری مـدل اسـت. برخـی دیگر از متغیرها که متغیرهای مکنون یا پنهـان[1] گفتـه مـی‌شـوند از ترکیـب گویـه‌هـای پرسشـنامه یـا متغیرهای آشکار به دست آمده و روابط بین آن‌ها سنجیده می‌شود این بخش مربوط به تحلیل مسیر مدل است تا مدل نهایی ترسیم شود.

در تحقیق حاضر، سرمایه‌گذاری یک متغیر درون‌زای وابسته است و موانـع فرهنگـی اجتمـاعی، موانع سیاسی امنیتی، موانع حقوقی و قضائی، موانع زیرساختی و موانع بروکراتیک متغیرهـای درون-زای مستقل یا به عبارتی متغیرهای میانجی هستند. گویه‌های پرسشنامه نیز متغیرهای مشاهده‌پذیر می-باشند. در این تحقیق یک متغیر درون‌زای وابسته، ۵ متغیر درون‌زای مستقل و ۳۱ متغیر مشـاهده‌پـذیر وجود دارد.

٦. تجزیه و تحلیل داده‌ها

٦-١. آمار توصیفی

در ابتدا آمار توصیفی جمعیت نمونه ارائه شده است. در جدول (۲) توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان بـر حسب سطح تحصیلات آمده است. مشاهده می‌شود کـه ۲۰ درصـد پاسـخ‌دهنـدگان دارای مـدرک کارشناسی، ۳۷ درصد کارشناسی ارشد و ۴۳ درصد دارای مدرک دکترا هستند.

جدول ۲. توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان بر حسب سطح تحصیلات

میزان تحصیلات	فراوانی	درصد فراوانی
کارشناسی	۲۸	۲۰
کارشناسی ارشد	۵۲	۳۷/۱
دکترا	۶۰	۴۲/۹
کل	۱۴۰	۱۰۰

مأخذ: محاسبات تحقیق

توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان از لحاظ نوع شغل در جدول (۳) آمده است. بر اساس این جدول، از مجموع ۱۴۰ نفر حجم نمونه، تعداد ۵۴ نفر یعنی ۳۸/۶ درصد از اعضای علمی دانشگاه‌های اسـتان هستند. همچنین تعداد ۲۲ نفر یعنی ۱۵/۷ درصد سرمایه‌گذاران در استان لرستان هستند. ۱۵ نفر یعنـی

1. Latent Variables

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

۱۰/۷ درصد از کارشناسان حوزه سرمایه‌گذاری و ۴۹ نفر یعنی ۳۵ درصد کارشناسان سایر حوزه‌های اقتصادی هستند.

جدول ۳. توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان از لحاظ نوع شغل

نوع شغل	فراوانی	درصد فراوانی
عضو هیئت علمی دانشگاه	۵۴	۳۸/۶
سرمایه‌گذار	۲۲	۱۵/۷
کارشناس حوزه سرمایه‌گذاری	۱۵	۱۰/۷
کارشناس سایر حوزه‌های اقتصادی	۴۹	۳۵
کل	۱۴۰	۱۰۰

مأخذ: محاسبات تحقیق

در جدول (۴) توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان از نظر سابقه شغلی آمده است. مشاهده می‌شود که ۲۵/۷ درصد از حجم نمونه، سابق شغلی کمتر از ۵ سال، ۳۸/۶ درصد بین ۵ تا ۱۰ سال، ۲۰ درصد بین ۱۰ تا ۲۰ سال و ۱۵/۷ درصد نیز بیشتر از ۲۰ سال دارند.

جدول ٤. توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان از لحاظ سابقه شغلی

سابق شغل	فراوانی	درصد فراوانی
کمتر از ۵ سال	۱۸	۲۵/۷
بین ۵ تا ۱۰ سال	۲۷	۳۸/۶
بین ۱۰ تا ۲۰ سال	۱۴	۲۰
بیشتر از ۲۰ سال	۱۱	۱۵/۷
کل	۱۴۰	۱۰۰

مأخذ: محاسبات تحقیق

جهت بررسی روایی محتوایی پرسشنامه، از نظرات کارشناسان و خبرگان در حوزه اقتصاد و سرمایه‌گذاری استفاده شد به‌گونه‌ای که پرسشنامه مورد تأیید کارشناسان و خبرگان قرار گرفت. جهت بررسی پایایی ابزار پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. با توجه به جدول (۵) مقدار آلفای کرونباخ ۰/۸۲۷ است که بیشتر از ۰/۷ بوده و پایایی پرسشنامه را تأیید می‌کند.

جدول ۵. آزمون پایایی ابزار پرسشنامه

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.827	.836	51

مأخذ: محاسبات تحقیق

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

٦-۲. تخمین مدل ساختاری

در ابتدا، تحلیل عاملی تأییدی روی متغیرهای مدل انجام گرفت. بر اساس نتایج به دست آمده متغیرهای Cultural1 و Cultural2 در زیرمجموعه موانع فرهنگی اجتماعی، متغیر Political1 در زیرمجموعه موانع سیاسی امنیتی و متغیر Bureauc1 در زیرمجموعه موانع بروکراتیک دارای بار عاملی کمتر از ۰/۳ و آماره t کمتر از ۱/۹۶ بودند. از این جهت این متغیرها تأثیر معناداری در جذب سرمایه‌گذاری نداشته و بنابراین از مدل حذف شدند. مدل معادلات ساختاری با ۲۷ متغیر آشکار (گویه‌ها) باقی‌مانده در ۵ متغیر پنهان انجام شد. ۵ متغیر پنهان به عنوان متغیرهای واسطه‌ای بر متغیر پنهان وابسته یعنی سرمایه‌گذاری اثر می‌گذارند؛ به عبارت دیگر موانع پنج‌گانه به عنوان متغیرهای پنهان واسطه‌ای تأثیر متغیرهای آشکار (گویه‌های پرسشنامه) را بر متغیر پنهان سرمایه‌گذاری نشان می‌دهند. مدل ساختاری از طریق تحلیل عاملی تاییدی مرتبه دوم با استفاده از نرم‌افزار لیزرل برآورد شد. در ابتدا شاخص‌های نیکویی برازش مدل مورد بررسی قرار گرفت. این شاخص‌ها در جدول (۶) آمده‌اند. همانطر که مشاهده می‌شود کلیه شاخص‌ها، درستی برازش مدل را تایید می‌کنند از این رو می‌توان به تفسیر نتایج حاصل پرداخت.

جدول ٦. شاخص‌های نیکویی برازش مدل ساختاری

نوع شاخص	مقدار قابل قبول	مقدار مدل برآورد شده	نتیجه
خی دو بهنجار	کوچک‌تر از ۵	۱/۴۲	تایید برازش مدل
NFI	بیشتر از ۰/۹ و کوچک‌تر از یک	۰/۹۵	تایید برازش مدل
CFI	بیشتر از ۰/۹ و کوچک‌تر از یک	۰/۹۲	تایید برازش مدل
AGFI	بیشتر از ۰/۹ و کوچک‌تر از یک	۰/۹۶	تایید برازش مدل
GFI	بیشتر از ۰/۹ و کوچک‌تر از یک	۰/۹۹	تایید برازش مدل
RMSEA	کوچک‌تر از ۰/۱	۰/۰۷۹	تایید برازش مدل

مأخذ: محاسبات تحقیق

از آنجا که حجم مدل بزرگ بوده و امکان گزارش مدل در یک صفحه به طور واضح وجود ندارد، لذا در پیوست تحقیق، مدل برآورد شده آمده است و در اینجا گزارش نتایج به صورت تفکیک شده بر اساس موانع پنج‌گانه به شرح زیر ارائه شده است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

در جدول (۷) ضریب تأثیر هرکدام از موانع پنج‌گانه بر سرمایه‌گذاری در استان لرستان آمده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود کلیه متغیرها آماره t بزرگ‌تر از ۱/۹۶ داشته و از این رو تأثیر معنی‌داری بر عدم جذب سرمایه‌گذاری در استان دارند. موانع سیاسی امنیتی با ضریب ۰/۹۹ بیشترین تأثیر را داشته و در رتبه اول جای دارد. موانع فرهنگی اجتماعی و موانع بروکراتیک به ترتیب با ضرایب ۰/۸۰ و ۰/۷۲ در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند. موانع زیرساختی و موانع قانونی و قضائی نیز با ضرایب مسیر ۰/۵۳ و ۰/۳۹ در رتبه‌های چهارم و پنجم جای دارند.

جدول ۷. تأثیر موانع پنج‌گانه بر سرمایه‌گذاری در استان لرستان

عنوان	ضریب مسیر	آماره t	نتیجه
موانع سیاسی امنیتی	۰/۹۹	۵/۳۰	معنی‌دار در سطح خطای ۵ درصد
موانع فرهنگی اجتماعی	۰/۸۰	۳/۶۳	معنی‌دار در سطح خطای ۵ درصد
موانع بروکراتیک	۰/۷۲	۳/۵۶	معنی‌دار در سطح خطای ۵ درصد
موانع زیرساختی	۰/۵۳	۲/۵۱	معنی‌دار در سطح خطای ۵ درصد
موانع قانونی و قضائی	۰/۳۹	۲/۱۷	معنی‌دار در سطح خطای ۵ درصد

مأخذ: محاسبات تحقیق

در جدول (۸)، بار عاملی موانع سیاسی امنیتی نشان داده شده است. مشاهده می‌شود که بار عاملی کلیه متغیرها بزرگ‌تر از ۰/۳ است و آماره t بزرگ‌تر از ۱/۹۶ دارند. در بین موانع سیاسی امنیتی بیشترین بار عاملی مربوط به متغیرهای Political5 و Political6 به ترتیب با بار عاملی ۰/۶۸ و ۰/۶۷ است و رتبه‌های اول و دوم را به خود اختصاص داده‌اند؛ بنابراین متغیر «تعویض مدیریت‌ها و عزل و نصب‌های جانبدارانه و برخوردهای سلیقه‌ای» و متغیر «عدم ثبات سیاسی و اقتصادی» در بین موانع سیاسی و امنیتی بیشترین سهم را در عدم جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان داشته‌اند. در این خصوص متغیر «ضعف پاسخگویی نهادهای دولتی در برابر مردم و نهادهای مردم‌سالار» و متغیر «رقابت ناسالم جناح‌های سیاسی» با بارهای عاملی ۰/۵۷ و ۰/۵۵ در رتبه‌های سوم و چهارم موانع سیاسی و امنیتی سرمایه‌گذاری قرار دارند. متغیر «تنش‌های قومی و قبیله‌ای» کمترین سهم را در بین موانع سیاسی امنیتی در عدم جذب سرمایه‌گذاری در استان داشته است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

جدول ۸. سهم موانع سیاسی امنیتی در عدم جذب سرمایه‌گذاری

نماد	عنوان	بار عاملی	آماره t	نتیجه
Political5	تعویض مدیریت‌ها و عزل و نصب‌های جانبدارانه و برخوردهای سلیقه‌ای	۰/۶۸	۴/۸۳	معنی‌دار
Political6	عدم ثبات اقتصادی و سیاسی	۰/۶۷	۴/۸۱	معنی‌دار
Political2	ضعف پاسخگویی نهادهای دولتی در برابر مردم و نهادهای مردم‌سالار	۰/۵۷	–	معنی‌دار
Political3	رقابت ناسالم جناح‌های سیاسی	۰/۵۵	۴/۲۲	معنی‌دار
Political4	تنش‌های قومی و قبیله‌ای	۰/۴۱	۳/۳۲	معنی‌دار

مأخذ: محاسبات تحقیق

در جدول(۹)بار عاملی موانع فرهنگی اجتماعی آمده است. با توجه به مقادیر بار عاملی و مقادیر آماره t، کلیه متغیرها تأثیر معنی‌داری در شکل‌گیری موانع فرهنگی اجتماعی سرمایه‌گذاری دارند. متغیر «عدم فرهنگ کار جمعی» با بار عاملی ۰/۷۶ بیشترین سهم را در بین موانع فرهنگی اجتماعی در عدم سرمایه‌گذاری در استان لرستان داشته است. در این خصوص متغیرهای «عدم فرهنگ پایبندی به قانون» و «عدم حس اعتماد و اطمینان در جامعه» به ترتیب با بارهای عاملی ۰/۵۹ و ۰/۵۷ در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند. متغیرهای «وجود فرهنگ طایفه‌گرایی و تعصبات قومی» و «وجود فرهنگ جستجوی کار دولتی به جای کارآفرینی» با بارهای عاملی ۰/۴۷ و ۰/۴۳ در رتبه‌های چهارم و پنجم قرار داشته و نسبت به متغیرهای دیگر نقش کمتری در عدم جذب سرمایه‌گذاری داشته‌اند.

جدول ۹. سهم موانع فرهنگی اجتماعی در عدم جذب سرمایه‌گذاری

نماد	عنوان	بار عاملی	آماره t	نتیجه
Cultural5	عدم فرهنگ کار جمعی	۰/۷۶	۳/۷۴	معنی‌دار
Cultural6	عدم فرهنگ پایبندی به قانون	۰/۵۹	۳/۴۵	معنی‌دار
Cultural4	عدم حس اعتماد و اطمینان در جامعه	۰/۵۷	۳/۳۸	معنی‌دار
Cultural7	وجود فرهنگ طایفه‌گرایی و تعصبات قومی	۰/۴۷	۳/۰۷	معنی‌دار
Cultural3	وجود فرهنگ جستجوی کار دولتی به جای کارآفرینی	۰/۴۳	–	معنی‌دار

مأخذ: محاسبات تحقیق

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

جدول (۱۰) سهم موانع بروکراتیک را در عدم جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان نشان می‌دهد. با مراجعه به نتایج مشخص می‌شود که متغیر «فقدان شفافیت در نهادها و سازمان‌های دولتی» با بار عاملی ۰/۷۰ در بین موانع بروکراتیک بیشترین نقش را در عدم سرمایه‌گذاری در استان لرستان داشته است. همچنین، متغیر «عدم نظام جامع حمایتی و تشویقی مؤثر از سرمایه‌گذاری» با بار عاملی ۰/۶۱ در رتبه دوم قرار دارد. متغیرهای «نظام بیمه‌ای ناکارآمد جهت حمایت از سرمایه‌گذاران» و «بزرگ بودن دولت و عدم هماهنگی بین نهادهای دولتی مختلف» به ترتیب با بارهای عاملی ۰/۴۶ و ۰/۴۴ در رتبه‌های سوم و چهارم قرار دارند و سهم کمتری نسبت به دو متغیر قبلی در عدم سرمایه‌گذاری در استان داشته‌اند. در بین موانع بروکراتیک، متغیرهای «فقدان استراتژی و نقشه جامع سرمایه‌گذاری در استان» و «پیچیدگی فرایند دریافت اعتبار از سیستم بانکی» با بارهای عاملی ۰/۴۰ و ۰/۳۹ کمترین نقش را در عدم سرمایه‌گذاری داشته و در رتبه‌های پنجم و ششم جای دارند.

جدول ۱۰. سهم موانع بروکراتیک در عدم جذب سرمایه‌گذاری

نماد	عنوان	بار عاملی	آماره t	نتیجه
Bureauc5	فقدان شفافیت در نهادها و سازمان‌های دولتی	۰/۷۰	۳/۶۶	معنی‌دار
Bureauc4	عدم نظام جامع حمایتی و تشویقی مؤثر از سرمایه‌گذاری	۰/۶۱	۳/۴۸	معنی‌دار
Bureauc7	نظام بیمه‌ای ناکارآمد جهت حمایت از سرمایه‌گذاران	۰/۴۶	۳/۰۲	معنی‌دار
Bureauc2	بزرگ بودن دولت و عدم هماهنگی بین نهادهای دولتی مختلف	۰/۴۴	-	معنی‌دار
Bureauc3	فقدان استراتژی و نقشه جامع سرمایه‌گذاری در استان	۰/۴۰	۲/۸۰	معنی‌دار
Bureauc6	پیچیدگی فرایند دریافت اعتبار از سیستم بانکی	۰/۳۹	۲/۷۴	معنی‌دار

مأخذ: محاسبات تحقیق

جدول (۱۱)میزان تأثیرگذاری متغیرهای موانع زیرساختی بر عدم سرمایه‌گذاری در استان لرستان را نشان می‌دهد. مشاهده می‌شود که در بین متغیرهای زیرساختی، متغیر «عدم شبکه اطلاع‌رسانی گسترده به سرمایه‌گذاران»با بار عاملی ۰/۸۱ بیشترین سهم و متغیر «کمبود زیرساخت‌های فیزیکی مانند راه، جاده، فرودگاه و هتل» با بار عاملی ۰/۳۳ کمترین سهم را در عدم جذب سرمایه‌گذاری در استان داشته‌اند. متغیرهای «عدم مهارت کافی نیروی انسانی» با بار عاملی ۰/۵۷ «عدم دسترسی سرمایه‌گذاران به اطلاعات و آمار اقتصادی لازم» با بار عاملی ۰/۵۶ و «عدم

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

شناخت کافی سرمایه‌گذاران از منابع طبیعی و جغرافیایی» با بار عاملی ۰/۵۳ به ترتیب رتبه‌های دوم تا چهارم را در عدم جذب سرمایه‌گذاری داشته‌اند.

جدول ۱۱. سهم موانع زیرساختی در عدم جذب سرمایه‌گذاری

نماد	عنوان	بار عاملی	آماره t	نتیجه
Infrastr3	عدم شبکه اطلاع‌رسانی گسترده به سرمایه‌گذاران	۰/۸۱	۲/۸۵	معنی‌دار
Infrastr2	عدم مهارت کافی نیروی انسانی	۰/۵۷	۲/۶۹	معنی‌دار
Infrastr4	عدم دسترسی سرمایه‌گذاران به اطلاعات و آمار اقتصادی لازم	۰/۵۶	۲/۶۹	معنی‌دار
Infrastr5	عدم شناخت کافی سرمایه‌گذاران از منابع طبیعی و جغرافیایی	۰/۵۳	۲/۶۴	معنی‌دار
Infrastr1	کمبود زیرساخت‌های فیزیکی مانند راه، جاده، فرودگاه و هتل	۰/۳۳	–	معنی‌دار

مأخذ: محاسبات تحقیق

میزان سهم موانع قانونی و قضائی در عدم جذب سرمایه‌گذاری در استان در جدول (۱۲) نشان داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود متغیرهای «نقض قراردادها به صورت یک‌طرفه توسط دولت» با بار عاملی ۰/۷۷ و «سلب مالکیت سرمایه‌گذاران توسط دولت» با بار عاملی ۰/۷۳ به ترتیب رتبه‌های اول و دوم را در عدم جذب سرمایه‌گذاری دارند. در این خصوص متغیر «وجود رانت و فساد در سیستم مالی و اداری» با بار عاملی ۰/۳۱ در رتبه آخر قرار داشته و کمترین سهم را در عدم سرمایه‌گذاری در استان لرستان داشته است.

جدول ۱۲. سهم موانع قانونی و قضائی در عدم جذب سرمایه‌گذاری

نماد	عنوان	بار عاملی	آماره t	نتیجه
Legal4	نقض قراردادها به صورت یک‌طرفه توسط دولت	۰/۷۷	۲/۷۴	معنی‌دار
Legal3	سلب مالکیت سرمایه‌گذاران توسط دولت	۰/۷۳	۲/۷۲	معنی‌دار
Legal5	عدم ثبات در قوانین و مقررات	۰/۶۰	۲/۶۲	معنی‌دار
Legal6	عدم وجود قوانین و مقررات مترقی برای حمایت از سرمایه‌گذاری	۰/۵۱	۲/۵۱	معنی‌دار
Legal2	عدم شفافیت در قوانین و مقررات	۰/۴۶	۲/۴۳	معنی‌دار
Legal1	وجود رانت و فساد در سیستم مالی و اداری	۰/۳۱	–	معنی‌دار

مأخذ: محاسبات تحقیق

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

۷. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این تحقیق، موانع جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان بررسی و شناسایی شد. برای این کار در ابتدا با مراجعه به مبانی نظری، ادبیات تحقیق، مطالعات تجربی قبلی و نظرات کارشناسان و خبرگان، عواملی که احساس می‌شود به عنوان مانع جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان هستند، استخراج شد. پس از آن، با استفاده از روش تحلیل عاملی مرتبه اول و دوم، مدل ساختاری برآورد گردید. نتایج نشان داد که موانع سیاسی امنیتی با ضریب ۰/۹۹ بیشترین تأثیر را در عدم جذب سرمایه‌گذاری در استان داشته و در رتبه اول جای دارد. در این خصوص موانع فرهنگی اجتماعی و موانع بروکراتیک به ترتیب با ضرایب ۰/۸۰ و ۰/۷۲ در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند. همچنین موانع زیرساختی با ضریب ۰/۵۳ و موانع قانونی و قضائی با ضریب ۰/۳۹ نیز در عدم جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان مؤثر بود و از لحاظ تأثیرگذاری در رتبه‌های چهارم و پنجم جای دارند. با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهاداتی به شرح زیر ارائه می‌شود.

پیشنهاد اول: همان‌طور که گفته شد موانع سیاسی- امنیتی بیشترین نقش را نسبت به سایر موانع در عدم جذب سرمایه‌گذاری در استان داشته است. با مراجعه به جدول (۸) مشخص می‌شود که در بین موانع سیاسی امنیتی «تعویض مدیریت‌ها و عزل و نصب‌های جانبدارانه و برخوردهای سلیقه‌ای «در رتبه اول جای دارد. از این رو به مسئولین ذی‌ربط مانند استاندار، مدیران کل سازمان‌ها، ادارات، فرمانداران و ... پیشنهاد می‌شود که در این خصوص دقت نظر بیشتری داشته و اصل شایسته‌سالاری را در عزل و نصب‌ها در نظر گرفته و از برخوردهای سلیقه‌ای پرهیز کنند. در بین موانع سیاسی امنیتی، متغیرهای «عدم ثبات اقتصادی و سیاسی» در رتبه دوم و «رقابت ناسالم جناح‌های سیاسی» در رتبه چهارم قرار دارند. این موارد بیشتر به فعالیت‌های سیاسی احزاب و گروه‌های سیاسی مرتبط می‌شود. از این رو به فعالان سیاسی استان و کسانی که خواهان پیشرفت و توسعه اقتصاد و ایجاد اشتغال در استان هستند، پیشنهاد می‌گردد تا حد امکان از درگیری‌های سیاسی و رقابت‌های ناسالم و تخریب همدیگر پرهیز کنند. همچنین به نمایندگان مردم در مجلس شورای اسلامی پیشنهاد می‌شود تا با تدوین قوانین مناسب‌تر که بتواند فعالیت‌های سیاسی احزاب و گروه‌ها را در یک فضای سالم به دور از تنش هدایت کند، اقدام نموده و زمینه را برای جذب سرمایه‌گذاران فراهم کنند.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

پیشنهاد دوم: با توجه به نتایج حاصل، موانع فرهنگی اجتماعی رتبه دوم را در عدم جذب سرمایه‌گذاری را در استان لرستان دارد. با مراجعه به جدول (۹) متغیر «عدم فرهنگ کار جمعی» در رتبه اول موانع فرهنگی اجتماعی قرار دارد. از این رو به مسئولین فرهنگی استان و به‌ویژه به مسئولین صدا و سیمای استان لرستان پیشنهاد می‌شود با تهیه برنامه‌های مرتبط با این موضوع، فرهنگ کار گروهی را در استان تقویت نمایند. متغیرهای «عدم فرهنگ پایبندی به قانون» و «عدم حس اعتماد و اطمینان در جامعه» در رتبه دوم و سوم موانع سرمایه‌گذاری قرار دارند. این موارد نیازمند فرهنگ‌سازی است که بر عهده نهادهای فرهنگی و به‌ویژه صدا و سیمای استان است. از این رو، ساخت برنامه‌هایی با محتوای قانون‌مداری و ایجاد اعتماد در جامعه به مسئولین پیشنهاد می‌شود.

پیشنهاد سوم: با توجه به نتایج، موانع بروکراتیک در رتبه سوم موانع جذب سرمایه‌گذاری قرار دارد. با مراجعه به جدول (۱۰)مشاهده می‌شود که متغیر «فقدان شفافیت در نهادها و سازمان‌های دولتی» در رتبه اول موانع بروکراتیک جای دارد. از این رو به قانون‌گذاران و مسئولان حوزه سرمایه‌گذاری توضیح می‌شود با تدوین قوانین و آیین‌نامه‌های جذب سرمایه‌گذاری به صورت شفاف اقدام کرده و در خصوص بستن قراردادها و واگذاری‌ها به بخش خصوصی نهایت شفافیت را اعمال نمایند. همچنین متغیر «عدم نظام جامع حمایتی و تشویقی مؤثر از سرمایه‌گذاری» در رتبه دوم قرار دارد؛ بنابراین به مسئولین و به‌ویژه قانون‌گذاران پیشنهاد می‌شود قوانینی را در جهت حمایت و تشویق سرمایه‌گذاری مصوب کنند. قوانینی مانند بخشودگی مالیاتی و یا اعطای یارانه‌های صادراتی می‌تواند در این خصوص مؤثر باشد.

پیشنهاد چهارم: با توجه به نتایج حاصل، موانع زیرساختی رتبه چهارم را از لحاظ تأثیر در عدم جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان دارد. با مراجعه به جدول (۱۱) متغیر «عدم شبکه اطلاع‌رسانی گسترده به سرمایه‌گذاران» در رتبه اول موانع زیرساختی قرار دارد. از این جهت به سازمان جذب سرمایه‌گذاری در زیرمجموعه استانداری لرستان پیشنهاد می‌شود با راه‌اندازی سامانه اطلاع‌رسانی به عموم و به‌ویژه سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی و همچنین راه‌اندازی کانال‌های اطلاع‌رسانی در شبکه‌های اجتماعی، اطلاعات لازم را در خصوص ظرفیت‌ها و مزیت‌های طبیعی و جغرافیایی استان که مستعد سرمایه‌گذاری هستند را در اختیار عموم و به‌ویژه سرمایه‌گذاران قرار دهند و از این طریق زمینه جذب سرمایه‌گذاری در استان را افزایش دهند. همچنین به رسانه ملی و صدا و سیمای مرکز

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

استان پیشنهاد می‌شود برنامه‌هایی را جهت ارائه تصویری مناسب از ظرفیت‌های جذب سرمایه‌گذاری در استان تدوین کرده و در فواصل زمانی مختلف برای عموم پخش کنند. همچنین به استانداری لرستان پیشنهاد می‌شود سالانه همایشی را با موضوع سرمایه‌گذاری در استان برگزار کرده و از سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی جهت شرکت در این همایش و آشنایی با مزیت‌های جذب سرمایه‌گذاری دعوت به عمل آورد.

پیشنهاد پنجم: مونع قانونی و قضائی نسبت به سایر موانع عدم جذب سرمایه‌گذاری در استان در رتبه پنجم قرار دارد. با مراجعه به نتایج به دست آمده در جدول (۱۲) مشخص می‌شود که در بین موانع قانونی و قضائی «نقض قراردادها به صورت یک‌طرفه توسط دولت» در رتبه اول و «سلب مالکیت سرمایه‌گذاران توسط دولت» در رتبه دوم جای دارد. از این رو به سازمان‌های مربوطه مانند سازمان بازرسی و دیوان محاسبات و ... توصیه می‌شود نظارت بیشتری بر قراردادهای دولت با سرمایه‌گذاران بخش خصوصی داشته و مانع نقض قراردادها توسط دولت شوند. همچنین به قانون‌گذاران حوزه سرمایه‌گذاری پیشنهاد می‌شود با تصویب قوانین مناسب دولت را مکلف به انجام تعهدات خود در قبال سرمایه‌گذاران کنند. همچنین قوانینی مصوب شود که به طور خاص مالکیت بخش خصوصی و به‌ویژه سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی را محفوظ کنند. با توجه به جدول (۱۲)«عدم ثبات در قوانین و مقررات» در رتبه سوم موانع قانونی و قضائی قرار دارد و حاکی از تغییرات فراوان قوانین سرمایه‌گذاری است. از این رو به مسئولین ذی‌ربط پیشنهاد می شوداز تغییرات پیاپی قوانین خودداری کنند و قوانین را برای یک دوره زمانی طولانی مصوب نمایند. تغییرات مداوم قوانین سرمایه‌گذاری باعث فرار سرمایه شده و از این جهت مانع جذب سرمایه‌گذاری در استان شده است.

پیشنهاد ششم: بر اساس نتایج به دست آمده، متغیرهایی که بارعاملی بزرگ‌تر از ۰/۶۰ داشته و بیشترین سهم را در عدم جذب سرمایه‌گذاری به تفکیک موانع پنج‌گانه به خود اختصاص داده‌اند جهت توجه بیشتر مسئولین ذی‌ربط در جدول (۱۳) خلاصه شده‌اند.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

جدول ۱۳. اولویت‌های موانع جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان

عنوان	بارعاملی	رده	رتبه
عدم شبکه اطلاع‌رسانی گسترده به سرمایه‌گذاران	۰/۸۱	موانع زیرساختی	اول
نقض قراردادها به صورت یک‌طرفه توسط دولت	۰/۷۷	موانع قانونی و قضائی	دوم
عدم فرهنگ کار جمعی	۰/۷۶	موانع فرهنگی اجتماعی	سوم
سلب مالکیت سرمایه‌گذاران توسط دولت	۰/۷۳	موانع قانونی و قضائی	چهارم
فقدان شفافیت در نهادها و سازمان‌های دولتی	۰/۷۰	موانع بروکراتیک	پنجم
تعویض مدیریت‌ها و عزل و نصب‌های جانبدارانه و برخوردهای سلیقه‌ای	۰/۶۸	موانع سیاسی امنیتی	ششم
عدم ثبات اقتصادی و سیاسی	۰/۶۷	موانع سیاسی امنیتی	هفتم
عدم نظام جامع حمایتی و تشویقی مؤثر از سرمایه‌گذاری	۰/۶۱	موانع بروکراتیک	هشتم
عدم ثبات در قوانین و مقررات	۰/۶۰	موانع قانونی و قضائی	نهم

منابع

- **بشیری، مینو سادات؛ علی‌پور، حمیدرضا و ابراهیم فلاح‌باقری** (۱۳۹۳). «شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه سرمایه‌گذاری در ایران بر اساس روش AHP». *پژوهشنامه اقتصاد و کسب و کار*. سال ۵. شماره ۶. صص ۵۵-۴۷.
- **بهروزی مفروزلو، واقف؛ سلطانی، علیرضا و مسعود میرزایی** (۱۳۷۴). «بررسی موانع و محدودیت‌های داخلی سرمایه‌گذاری خارجی در ایران». *فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی*. سال ۲۳. شماره ۷۴. صص ۲۳۳-۱۹۳.
- **ترابی، تقی و نازی محمدزاده اصل** (۱۳۸۹). «تحلیل نقش جهانی شدن در جذب سرمایه خارجی و رشد اقتصادی». *پژوهشنامه اقتصادی*. شماره ۳۷ .صص ۲۴۰- ۲۱۷.
- **تقوی، مهدی** (۱۳۸۲). *اصول علم اقتصاد*. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور. چاپ اول.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

- **خطایی، ساناز؛ کمیجانی، اکبر؛ محمدی، تیمور و عباس معمارنژاد** (۱۳۹۶). «عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در منطقه منا». *فصلنامه مدل‌سازی اقتصادی*. سال ۱۱. شماره ۳۷. صص ۷۵- ۶۳.
- **رحمانی، تیمور** (۱۳۸۰). *اقتصاد کلان*. جلد دوم. تهران: انتشارات برادران. چاپ دوم.
- **رهبر، فرهاد؛ مظفری خامنه، فرشید و شاپور محمدی** (۱۳۸۶). «موانع سرمایه‌گذاری و تأثیر آن بر رشد اقتصادی در ایران». *مجله تحقیقات اقتصادی*. شماره ۸۱ صص ۱۳۸- ۱۱۱.
- **سالنامه آماری استان لرستان** (۱۳۹۴) و (۱۳۹۵).
- **سالنامه آماری کشور** (۱۳۹۴) و (۱۳۹۵).
- **سعیدی، علی و زهرا میعادی** (۱۳۹۰). »بررسی موانع عمده سرمایه‌گذاری خارجی در ایران از دیدگاه سرمایه‌گذاران خارجی». *پژوهشنامه اقتصادی*. سال ۱۱. شماره ۲. صص ۲۰۰- ۱۸۱.
- **سوئیزی، محسن و فریبرز محمدی** (۱۳۹۰). «نقش سرمایه اجتماعی در تأمین امنیت سرمایه‌گذاری». *فصلنامه رهنامه سیاست‌گذاری*. سال ۲. شماره ۳. صص ۱۴۷- ۱۱۹.
- **عظیمی، حسین** (۱۳۸۸). *مدارهای توسعه‌نیافتگی در اقتصاد ایران*. نشر نی. چاپ نهم.
- **علوی، سید عباس و سید مسلم هاشمی** (۱۳۹۵). «بررسی وضعیت سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران، موانع، محدودیت‌ها و راهکارها». *دبیرخانه کمیسیون‌های تخصصی اتاق ایران*. شماره گزارش ۱۲۹۵۳۹.
- **فوکویاما، فرانسیس** (۱۳۷۹). *پایان نظم، سرمایه اجتماعی و حفظ آن*. ترجمه غلامعباس توسلی. تهران: انتشارات جامعه ایرانیان چاپ اول.
- **قادری، سیمین و نظر دهمرده** (۱۳۹۲). «تأثیر زیرساخت‌های اقتصادی و اجتماعی بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و رشد اقتصادی در کشورهای منتخب شرق و غرب آسیا». *مجله جغرافیا و آمایش شهری- منطقه‌ای*.شماره ۸. صص ۶۸- ۴۱.
- **قره‌باغیان، مرتضی** (۱۳۷۲). *اقتصاد رشد و توسعه*. جلد اول. تهران: نشر نی. چاپ دوم.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

- **کردی، عبدالرحیم و مهدی خداپرست مشهدی** (۱۳۹۵). «تأثیر فساد بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای در حال توسعه». *فصلنامه اقتصاد مالی*. سال ۱۰. شماره ۳۶. صص ۵۰-۳۳.
- **گرایی‌نژاد، غلامرضا؛ دقیقی اصلی، علیرضا و آذین سادات استاد رمضان** (۱۳۹۳). «عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی با تأکید بر متغیرهای نهادی و ساختاری». *فصلنامه علوم اقتصادی*. سال ۸ شماره ۲۹. صص ۱۴۹-۱۳۴.
- **معمارزاده طهران، غلامرضا و الهه امینی** (۱۳۹۱). «شناسایی و اولویت‌بندی موانع سرمایه‌گذاری خارجی در ایران». *فصلنامه رسالت مدیریت دولتی*. سال ۳. شماره ۵ و ۶. صص ۱۳-۱.
- **وفا، مهرداد و غلامرضا معمارزاده طهران** (۱۳۹۳). «بررسی موانع توسعه سرمایه‌گذاری زیربنایی در کشور». *مجله مطالعات کمی در مدیریت*. سال ۵. شماره ۲. صص ۱۴- ۱.
- **هژبر کیانی، کامبیز و محمدرضا ناهیدی** (۱۳۹۰). «تأثیر بهره‌وری نیروی کار، امنیت سرمایه‌گذاری، نرخ ارز و شرایط تجاری بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران در شرایط ثبات و بی‌ثباتی». *مجله مدیریت بهره‌وری*. شماره ۱۶. صص ۲۳۰- ۱۷۳.
- **وزارت صنعت، معدن و تجارت؛ معاونت بررسی‌های اقتصادی، اتاق بازرگانی** (۱۳۹۵). گزارش جذب سرمایه‌گذاری خارجی.
- **یوسفی، محمدقلی و صمد عزیزنژاد** (۱۳۸۸). «بررسی عوامل تعیین‌کننده سرمایه‌گذاری خصوصی در ایران به روش خودتوضیح برداری». *فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی*. سال ۹. شماره ۱. صص ۱۰۰- ۷۹.

- **Alexis, R. Rueda, A. Mora, J.** (2014), "Social-Political and Judicial Factors as Determinants of Private Investment in Latin America". MPRA Paper No. 58694, posted 30
- **Asiedu, E. Lien, D.** (2011). "Democracy, Foreign directinvestment and natvral resovrces", *Journal of International Economics*, No.84, pp.99-111.
- **Fitriandi, P**. (2014), Foreign direct investment and infrastructure development in Indonesia: Evidence from province level data. *Asian Journal of Empirical Research*, Vol. 4, No. 1, PP. 79-94.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

- **Laurențiu, G.F**. (2015), "The impact of bureaucracy over the foreign direct investments in Romania". *Theoretical and Applied Economic*, Special Issue, Vol XXII, pp. 33-38.
- **Olufemi, A.P. Owojori, A.S. Olu, A.B**. (2016), "Impact of Security Expenditure on Foreign Direct Investment in Nigeria". *International Journal of Accounting, Finance and Risk Management*, Vol. 1, PP. 33-38.
- **Wernick, D.A. Haar, J. Sharma, L.** (2014), "The Impact of Governing Institutions on Foreign Direct Investment Flows: Evidence from African Nations". *International Journal of Business Administration*, Vol. 5, No. 2, PP. 1-12.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]